

**PANORÁMICA XERAL DA TRADUCIÓN E DA INTERPRETACIÓN
NOS SERVIZOS PÚBLICOS:
DEFICIENCIAS E NOVOS DESAFÍOS.
A RED COMUNICA.**

**Entrevistas a Carmen Valero Garcés
e Maribel Del Pozo Triviño**

Doris Fernandes del Pozo
Universidade de Vigo
dorisfernandesdelpozo@gmail.com

[Recibido: 20-06-10; aceptado 15-09-10]

1. Introducción

O presente artigo nace como froito dun traballo xornalístico co gallo da celebración en Vigo, os días 15, 16 e 17 de abril de 2010, do XXVIII Congreso «Analizar datos, describir variación» da AESLA (Asociación Española de Lingüística Aplicada). Nese traballo entrevistouse a dúas figuras representativas da investigación nesta materia: a doutora Carmen Valero Garcés, directora do Máster Universitario Europeo en Comunicación Intercultural, Interpretación e Tradución nos Servizos Públicos da Universidad de Alcalá de Henares, e a doutora Maribel del Pozo Triviño, profesora de Tradución e Interpretación nos Servizos Públicos da Universidade de Vigo.

Nas catro primeiras epígrafes do artigo ofrécese unha panorámica xeral sobre a situación da tradución e da interpretación nos servizos públicos (TISP) en España e Galicia a modo de contextualización, facendo un repaso das principais deficiencias en materia de TISP en cada eido de actuación. Esta información servirá para complementar o contido das entrevistas, que aparecen no punto 5.

2. A tradución e a interpretación nos servizo públicos (TISP) en España

A demografía española vén experimentando nos últimos anos unha tendencia crecente á diversificación de orixes. A chegada inxente de inmigrantes ao noso país forma parte dun fenómeno migratorio que se está a producir en

todo o continente europeo, pero que ten especial influencia en países mediterráneos como España. Este cambio na composición da sociedade implica unha serie de consecuencias en cadea que modifican as relacións sociais actuais, do que deben facerse cargo tanto as Administración públicas coma o resto da sociedade no seu conxunto. Dentro das novas necesidades que xorden no seo deste cambio de paradigma sociolóxico, atopamos un incremento da demanda de tradución e interpretación nos servizos públicos, que a miúdo atopan no idioma unha dificultade para levar a cabo os labores de atención ao cidadán.

Nos parágrafos que seguen establécense as necesidades segundo os eidos de actuación. Deste xeito, distinguimos o eido xudicial (que inclúe Policía e xulgados), o eido educativo e mais o eido sanitario¹. Estes ámbitos, coas súas respectivas peculiaridades, requiren de solucións adaptadas ás súas necesidades específicas. Por iso pasaremos a continuación a falar brevemente de cada unha das devanditas áreas.

2.1. Eido xudicial

O eido xudicial engloba tanto os xulgados coma as comisarías de Policía. Partindo da base de que no sistema xudicial español todo individuo que non fale ningunha lingua oficial do Estado ten dereito a un intérprete na súa detención ou durante o posterior xuízo, cabe enfatizar o feito de que as carencias en materia de tradución e interpretación (TeI) son moi acusadas. Os xulgados son os que presentan un maior grao de consciencia dos problemas que ocasiona unha TeI deficiente, pero aínda así estamos moi lonxe de ofrecermos as garantías básicas para o correcto funcionamento dun xuízo no que alguna das partes non fale ningunha das linguas oficiais. Nos últimos anos, xuíces como a maxistrada De Luna (2010) resaltan a responsabilidade do labor do intérprete xudicial, e a magnitude das consecuencias do exercicio incorrecto da súa profesión.

Dentro do sistema xudicial español empréganse diversas fórmulas de acceso aos servizos de tradución e/ou interpretación: os intérpretes incorporados ao cadro de persoal da administración de xustiza mediante oposición, os intérpretes xurados habilitados polo Ministerio de Asuntos Exteriores, as intranets ou listaxes extraoficiais de intérpretes (na maioría dos casos compostas de intérpretes non profesionais), a contratación destes servizos a unha empresa privada e as solucións *ad hoc* ou improvisadas (Sali, 2003). Cada solución implica unha serie de consecuencias na calidade, confidencialidade e custo do servizo, que resumimos no seguinte cadro:

¹ Raga y Valero (2006) presentan unha panorámica da Tradución e a Interpretación nos servizos públicos en España ata o ano 2006.

Tipo de solución	Calidade do servizo	Grao de confidencialidade	Custo económico
Tradutores-intérpretes no cadro de persoal	Garantida	Alto	Baixo
Intérpretes xurados habilitados polo MAE	Garantida	Alto	Alto
Listaxes ou intranets de tradutores e intérpretes	Non garantida	Baixo	Baixo ou inexistente
Contratación externa	Non garantida	Medio	Variable
Solucións <i>ad hoc</i>	Non garantida	Baixo	Baixo ou inexistente

Fonte: elaboración propia

A tendencia que parece perfilarse é a que están a seguir nos lugares de España con máis tradición na recepción de inmigrantes, como é o caso da Comunidade de Madrid, no que gran parte do servizo de TeI foi concedido a unha empresa privada. Pero o maior problema que presenta a externalización do servizo de TeI é que as empresas non garanten a formación dos seus intérpretes, e en consecuencia poñen en dúbida a calidade do seu propio servizo. Podemos afirmar, polo tanto, que o gran problema radica na ausencia de profesionalización pública do servizo de TeI, con todas as consecuencias éticas, sociais e xurídicas que isto implica.

No caso da Policía, a situación é semellante á descrita no ámbito xudicial. A resposta máis empregada ante un problema de mediación interlingüística é a solución improvisada, posto que, malia existiren algúns intérpretes no cadro de persoal do Ministerio de Interior, non son suficientes para asistir a todas as persoas detidas que falen unha lingua distinta ás do Estado. Por iso recórrase á externalización do servizo de TeI ou a solución improvisadas. Como dixemos no caso anterior, este feito non só dificulta o labor da Policía e da Xustiza en xeral, senón que ocasiona vulneracións continuas dos dereitos das persoas privadas de interpretación, coma no caso, por exemplo, dunha detención na que o detido descoñeza o motivo do seu apresamento.

2.2. Eido educativo

O ensino é outro dos lugares onde a lingua obstaculiza, ás veces, a integración dos estranxeiros máis pequenos. Este é un caso particular, posto que del depende a rapidez coa que os rapaces se adapten ao sistema educativo, proceso lento e continuado que debería implicar un tratamento especial. Porén, as administracións educativas non posúen mecanismos de actuación nin recursos ante a chegada de alumnado estranxeiro, e limitáanse a conceder profesores de apoio a aqueles alumnos que presentan dificultades de adaptación na maioría dos casos por descoñecemento da lingua e do sistema.

As tres partes prexudicadas por esta situación son: o corpo docente do centro, o alumnado e mais a familia. Estes tres actores sociais precisan dun mediador lingüístico e cultural para comunicárense, para informárense e para integrárense axeitadamente os rapaces. Os profesores de apoio non coñecen nin a lingua nin a cultura de orixe dos alumnos estranxeiros, e por este motivo non poden explicarlles como funciona o noso sistema educativo nin axudalos coas súas tarefas. De feito, na maioría dos casos os nenos non teñen dificultades de aprendizaxe, senón que teñen dificultades de entendemento. A solución pasa, polo tanto, porque as administracións tomen conciencia do problema e proporcionen os recursos necesarios (tanto materiais como humanos) para a súa solución.

2.3. Eido sanitario

A sanidade é o ámbito que máis carencias presenta. Pese a que no caso da educación a situación é moi precaria, na atención médica prodúcense situacións moi delicadas pola propia natureza do servizo. A confidencialidade e a propia ética vense continuamente vulneradas pola ausencia dun servizo profesional de interpretación, que tenta suplirse coa colaboración de persoas do cadro de persoal sanitario con coñecemento das linguas demandadas, dos asistentes sociais ou de persoas alleas ao sistema sanitario (familia, amigos, coñecidos etc.). Este feito condiciona gravemente a confidencialidade médico-paciente, o diagnóstico efectivo e a correcta aplicación do tratamento. Trátase dun exercicio de irresponsabilidade por parte da Administración sanitaria que non se comprende dende o colectivo profesional.

Semella que a tendencia futura será a de contratar o servizo de Tel a través dun sistema telemático de interpretación (vía telefónica, fundamentalmente), fórmula que se está a empregar a escala reducida nalgúns centros sanitarios do Estado.

3. A TISP en Galicia

A situación en Galicia amosa unha serie de particularidades específicas que forman parte da composición da súa demografía e do seu fluxo migratorio. Galicia presenta un perfil de inmigración procedente da emigración retornada e tamén un perfil de inmigración lusófona, que provén tanto de Brasil como de Portugal. Oso *et alii* (2006) repasan polo miúdo os procesos de migración en Galicia e a configuración do novo escenario demográfico galego. En ambos os dous casos, a lingua non adoita ser unha barreira, pero si poden selo a cultura e a organización socio-administrativa. Neste senso, a necesidade da figura do mediador lingüístico e cultural faise patente. Del Pozo *et alii* (2010) presentan un estudo detallado da situación na que se atopan os principais servizos públicos galegos no referente a TISP, situación que se resume a continuación:

- O eido xudicial presenta as mesmas deficiencias que a nivel nacional.

Como elementos novidosos podemos destacar o cárcere galego de Mon-

terroso, en Lugo, que conta cun intérprete de árabe no cadro de persoal, e a recente concesión á empresa Seprotect do servizo de TeI para administración xudicial galega².

- O eido educativo está marcado pola afluencia de estudantes chineses, que son o alumnado estranxeiro máis numeroso. A Consellería de Educación e Ordenación Universitaria non proporciona, ao igual que no resto de España, recursos humanos ou materiais para acoller estes alumnos. O único do que dispón é dun portal na súa páxina web³ que ofrece material básico (como por exemplo cartelería propia dos centros educativos) traducido a nove linguas.
- O eido sanitario é un reflexo do caso nacional. Aquí non existen diferenzas significativas con respecto ao que acontece no resto do país; Galicia non dispón de profesionais incorporados ao cadro de persoal do SERGAS que atendan as necesidades de mediación dos pacientes.

4. A Red Comunica

Dende o sector académico universitario véñense reivindicando todas as devanditas necesidades. Os docentes son parte activa no proceso de formación dos futuros intérpretes e tamén, en moitas ocasións, eles mesmos son profesionais da TeI que se ven prexudicados pola ausencia de normalización da figura do tradutor-intérprete. A súa loita está encamiñada non só a proporcionar un servizo de TISP de calidade garantida, senón tamén a combater a precariedade laboral e o intrusismo profesional. Con estes obxectivos, un grupo de docentes e investigadores a nivel estatal crearon a Red Comunica, observatorio permanente da TISP, con responsables en todas as comunidades autónomas⁴.

A Red Comunica está composta por docentes universitarios vencellados á TISP, dos que moitos deles son tamén profesionais recoñecidos neste eido (Lázaro y Mustapha, 2006). A fundación desta rede remóntase ao ano 2005, e nos seus cinco anos de vida ten contribuído enormemente á investigación e á formación en TISP, tanto a nivel estatal e coma en cada comunidade autónoma, tendo en conta as diferentes variables que conforman cada necesidade. A transcendencia da Red Comunica non só está no seu labor de observación, senón que, ao estar composta por docentes de TeI, o seu traballo de investigación

² Lariño, A. (2010) ofrece un exhaustivo estudo de campo sobre as necesidades en materia de TeI no sistema xudicial galego, onde presenta as principais carencias e as linguas máis demandadas.

³ <http://www.edu.xunta.es/portal/contenido?comando=ContenidoDinamicoComando&accion=verRecurso&IID=gl&trID=b2a2a9a0-4532174a-009f76ac-f455b2e3&pwID=e4763dcf-0a0a2825-006c0962-b0b5ef8f&rID=b32188e6-4532174a-009f76ac-40909b00>.

⁴ A Red Comunica conta cun blog (<http://red-comunica.blogspot.com/>) na Internet onde se recollen as principais novidades en relación coa TISP e onde se difunde o seu traballo investigador.

trasládase directamente ás aulas, onde a aprendizaxe se ve enriquecida por estes coñecementos que reflicten a actualidade da situación socio-laboral.

5. Entrevistas

Como xa adiantamos na introducións, con motivo da celebración en Vigo do XXVIII Congreso da AESLA «Analizar datos, describir variación», entrevistamos a Carmen Valero e a Maribel del Pozo, dúas recoñecidas figuras neste campo de investigación e membros da Red Comunica. A continuación reproducense as dúas entrevistas.

5.1. Entrevista a Carmen Valero Garcés (Universidad de Alcalá de Henares) experta en Comunicación Intercultural e Tradución e Interpretación nos Servizos Públicos

Carmen Valero Garcés é profesora titular e directora do Departamento de Filoloxía Moderna da Universidad de Alcalá de Henares. Tamén dirixe o Máster Universitario Europeo en Comunicación Intercultural, Interpretación e Tradución nos Servizos Públicos.

a) En que consiste o máster que dirixe na Universidad de Alcalá?

Trátase dun máster que naceu en 2001 como máster propio da UAH, que en 2005 se transformou en máster oficial e que en 2008 pasou a ser máster universitario. Incorporouse este curso 09/10 á rede MET (Másteres Europeos en Tradución) e converteuse polo tanto en Máster Universitario Europeo. O máster ofrece formación en Comunicación Intercultural, Interpretación e Tradución nos Servizos Públicos en diversas combinacións lingüísticas, tales como Alemán-Español, Árabe-Español, Búlgaro-Español, Chinés-Español, Francés-Español, Inglés-Español, Polaco-Español, Romanés-Español e Ruso-Español.

b) Este máster nace como resposta a unha necesidade social. Cales son esas necesidades?

Hai moitas necesidades en relación coa tradución e a interpretación nos SSPP, pero unha das máis importantes é conseguir un corpo de profesionais estable e ben formado, que ofrezca uns servizos de calidade e con garantías. Algúns ministerios, por exemplo, teñen os seus propios sistemas de selección, pero os requisitos que se esixen son pobres, adóitase situar o funcionariado na categoría máis baixa e, polo tanto, a retribución é tamén baixa, con certas variacións en función da institución. Hai que concienciar as Administracións públicas de que cómpre adaptar estes servizos que existen á realidade socio-demográfica actual e desenvolverlos naquelas institucións nas que non existen, como por exemplo o sector sanitario. O labor do intérprete está infravalorado, malia seren unha figura chave á hora de mediar entre dúas persoas ás que non só separa a lingua, senón tamén a cultura. Pero ter bos profesionais esixe tamén boa formación.

c) Como actúa a Administración cando precisa un tradutor ou intérprete?

Existen diferentes posibilidades. Hai ministerios que contan con tradutores e intérpretes de certas combinacións lingüísticas no cadro de persoal, pero que raramente cobren todas as necesidades. E nestes casos é habitual botar man da xente que se apunta en listaxes que teñen as propias institucións de maneira extraoficial. Por exemplo, se un romanés acode ao médico e manexa minimamente o español, pode deixar o seu teléfono para que cando se precise dun intérprete de romanés o poidan chamar. Isto ocasiona situacións rocambolescas, nas que estes 'intérpretes' son chamados para traducirlle a un descoñecido a súa conversación co médico, coa Policía ou incluso co xuíz, tirando por terra a confidencialidade profesional e sen garantías de efectividade do trasvase lingüístico. Estas persoas adoitan carecer de formación en interpretación, que como dixeran antes, vai máis aló de coñecer dúas linguas, e inclúe o coñecemento do vocabulario técnico axeitado e uns códigos deontolóxicos propios da profesión, ademais doutros coñecementos. Con este tipo de prácticas pódense vulnerar facilmente os dereitos das persoas interpretadas, así como interferir de forma involuntaria, por exemplo, no desenvolvemento dunha investigación policial por omisión de información, imprecisión na tradución, descoñecemento, etc. Cando as combinacións de linguas que se buscan son máis complicadas, adóitase acudir ás embaixadas ou consulados, encargándose estes de buscaren un tradutor, ou tamén se recorre ás listaxes de tradutores e intérpretes xurados dispoñibles na páxina web do Ministerio de Asuntos Exteriores, aínda que as tarifas destes últimos non adoitan ser asumidas pola Administración pública. Pola súa parte, as ONG xogan un papel importante na achega de intérpretes, normalmente voluntarios. Pero a fórmula que está comezando a expandirse é a de sacar unha licitación pública e contratar este servizo a unha empresa externa.

d) Que opina vostede desta fórmula?

Paréceme que esta fórmula podería ser unha boa opción, sempre e cando a propia Administración pública se asegurase dalgún xeito da profesionalidade dos intérpretes, xa que en moitos casos estas empresas non esixen o nivel de formación necesario. Unha solución posible sería que o Estado habilítase os intérpretes e tradutores, e que esta fose condición *sine qua non* para traballar no servizo público, tanto a través dunha empresa, como funcionario ou como *freelance*. O Ministerio de Asuntos Exteriores habilita, por exemplo, os intérpretes e tradutores xurados, que certifican as súas traducións coma un notario. Pero como o corpo de intérpretes e tradutores non está debidamente regulado nin uniformizado en todo o Estado, un intérprete ou tradutor sen titulación nin habilitación do MAE pode interpretar e traducir nun xulgado, con todas as consecuencias que isto pode ocasionar.

e) En Europa trabállase maioritariamente con tradutores e intérpretes freelance, por que non apostar por este modelo?

É outra opción, pero para os intérpretes e tradutores continúa sendo unha forma de precarización do seu traballo, xa que non están no cadro de persoal fixo e dependen de encargos que uns meses son moi numerosas e outros practicamente inexistentes.

f) Cales son os idiomas que máis se solicitan en España?

Como o noso traballo responde a unha necesidade social reflexo dunha demografía específica, varía en función da área xeográfica. Eu traballo na Comunidade de Madrid e na Comunidade de Castilla La Mancha, e incluso dentro destas áreas as necesidades cambian de norte a sur. No noroeste de Madrid, os idiomas que máis se solicitan son o chinés, o romanés, o polaco e o árabe, ademais dos clásicos inglés e francés. Pola contra, non adoita haber demanda de urdu, búlgaro ou farsi, que si existen noutras zonas da Comunidade de Madrid. En Barcelona, por outra banda, a demanda de urdu é moi alta.

g) Como están a reaccionar as universidades e, en concreto, as facultades de tradución e interpretación ante este novo panorama?

Neste senso, a Universidade está a adaptarse o máis rápido posible. Mostra disto é o máster que dirixo en Alcalá, pero hai moitas outras iniciativas que traballan nesta liña. A Red Comunica, da que fun co-fundadora xunto con outros colegas do sector, é outro claro exemplo. Trátase dun observatorio que traballa activamente dende o mundo académico para colaborar na detección e superación destas deficiencias e na dignificación da profesión.

h) Cara a onde cre que se encamiñarán as solucións nos vindeiros anos?

Como dixen antes, o máis probable é que se opte por unha licitación pública e se trasgase o servizo a unha empresa privada. E nesta liña, hai diferentes modelos que se instalarán segundo as necesidades de cada institución. O sector sanitario, por exemplo, parece dirixirse cara a servizos de interpretación telemática. O problema segue sendo que non se garante a profesionalidade e a confidencialidade dos servizos, como consecuencia da economización de recursos. Imaxina ir ao médico e ao mesmo tempo falar por teléfono cun señor que pode estar a facer a comida na súa casa e ao que lle tes que contar os teus problemas intestinais para que os traduza. Queda aínda moito traballo por facer, pero o máis importante é que a sociedade e os servizos públicos se conciencien de que para garantir dereitos fundamentais como a atención sanitaria ou un xuízo xusto, é preciso contar cunha interpretación profesional a todos os niveis.

5.2. Entrevista á doutora Maribel del Pozo Triviño (Universidade de Vigo), responsable da Red Comunica en Galicia

A doutora Maribel del Pozo Triviño é profesora da Facultade de Filoloxía e Tradución da Universidade de Vigo, ademais de Intérprete Xurada habilitada

polo Ministerio de Asuntos Exteriores. Imparte a materia de Tradución e Interpretación nos Servizos Públicos.

a) Cal é o obxecto da Red Comunica? Dende cando opera en Galicia?

A Red Comunica naceu no ano 2005 como froito dunha reunión de investigadores vencellados ao campo da Tradución e a Interpretación nos Servizos Públicos. Eu entrei a formar parte dela como responsable da mesma no ano 2007, e dende entón dirixo o traballo de observación que se realiza en Galicia.

O principal obxectivo da Red é debuxar o novo mapa sociolingüístico de Galicia e detectar as necesidades de tradución e interpretación nos servizos públicos, con motivo da afluencia de inmigrantes ao noso país. Neste senso, Galicia é un lugar particular, posto que recibe inmigración retornada que normalmente non ten problemas de comunicación interlingüística, aínda que si intercultural. Tamén recibe inmigración lusófona, tanto de Portugal como de Brasil, como consecuencia da emigración galega. Unha vez que se establecen cales son as necesidades, dende Comunica tratamos de fomentar a oferta de formación axeitada para os intérpretes desta comunidade, así como dos estudantes de Tradución e Interpretación.

b) Cales son as necesidades de tradución e interpretación nos servizos galegos?

As necesidades establécense por ámbitos. No ámbito xurídico (que inclúe xulgados e policía) ata o de agora contratában intérpretes rexistrados nunha intranet da Consellería de Xustiza, ou ben se recorría a empresas coñecidas no sector. Pero a Xunta acaba de sacar a concurso una licitación pública para que se poida presentar calquera empresa. No ámbito policial adoitan empregarse solucións improvisadas, tanto se chama a intérpretes particulares (a maioría das veces sen formación) ou á empresa Seprotect, que opera a nivel estatal.

Por outro lado, o ámbito sanitario é o que presenta máis carencias con respecto a este tema, posto que non existe ningún protocolo de actuación. Récorrese a familiares, persoal sanitario con coñecemento do idioma requirido, amigos, coñecidos etc. Nalgúns hospitais hai material gráfico traducido a varios idiomas que os médicos empregan como material de apoio cando o paciente non comprende a lingua, tales como cartaces coas partes do corpo. Que saibamos, en Galicia non existe ningún tipo de tradución a través de servizos telemáticos, como ocorre no resto do Estado.

O eido educativo é outra das áreas que estudamos. Aquí non existe ningún tipo de apoio. As necesidades téñenas sobre todo os nenos de orixe chinesa, aos que se lles adoita asignar un profesor de apoio que non coñece nin o seu idioma nin a súa cultura. Os intérpretes son necesarios para o alumno, pero tamén para os profesores e para a comunicación entre o centro e os pais. Moitas veces esquecemos que o mediador lingüístico tamén debe ser un mediador cultural. Por desgraza, a formación dos intérpretes non é sempre a axeitada para estas circunstancias.

c) Que posibilidades de formación existen en Galicia en materia de tradución e interpretación nos servizos públicos?

Por un lado está a formación non universitaria que ofrecen as ONG, sindicatos etc., que organizan cursos de formación e tratan de suplir a inactividade da Administración, elaborando e traducindo folletos informativos, por exemplo.

Con respecto á formación universitaria, na licenciatura de Tradución e Interpretación da Universidade de Vigo ata agora existe unha materia optativa de quinto curso que se imparte nas combinacións lingüísticas Inglés-Español-Galego e Francés-Español-Galego, pero que vai desaparecer coa adaptación da titulación ao novo Grao. Nesta materia proporciónase, por un lado, formación sobre técnicas de interpretación consecutiva e bilateral, e por outro formación vencellada a cada eido de actuación. Por exemplo, o alumnado aprende como funciona o sistema sanitario español, que requisitos teñen os inmigrantes para conseguiren una tarxeta sanitaria, faise tamén una introdución ao sistema procesal español, ou explícaselles a estrutura do sistema do ensino no Estado, entre outras moitas cousas. Tamén se fan prácticas de interpretación, e asístese a actividades relacionadas co tema, como visitas a xuízos, por exemplo.

d) Se esta materia desaparece co Grao, que opcións teñen os alumnos ou os intérpretes profesionais?

Esta materia desaparece porque coa reforma da educación superior preténdese que durante os primeiros anos, o grao, se reciba una formación máis xeral, menos especializada. Na Universidade de Vigo esta materia desaparece e quedan materias de tradución e interpretación xerais, deixando á vontade dos docentes orientalas cara a un ou outro eido. O que se propón dende a Universidade española é que isto se complete con formación de posgrao, como o máster que ofrece a Universidad de Alcalá de Henares ou os cursos que imparten a Universitat Jaume I de Castelló ou a Universidad de La Laguna.

e) O sistema público galego é un reflexo da situación en España?

Dende logo. Queda moitísimo por facer, aínda que tamén é certo que as comunidades con maiores necesidades (Valencia, Cataluña, Madrid, Andalucía etc.) van reaccionando pouco a pouco. Outra cousa é que as solucións que se adopten sexan axeitadas. Neste senso, a Red Comunica publicou en febreiro deste ano unha nota de prensa na que apoiaba os profesionais do sistema xudicial que protestaron pola ausencia de intérpretes profesionais nos xulgados, e na que se fai un chamamento á reflexión das administracións públicas con respecto a este problema. Quédanos moito aínda para chegar á altura de países con maior tradición na recepción de inmigrantes, como Australia, Canadá, Estados Unidos, Gran Bretaña ou Suecia. É preciso que a Administración e os cidadáns se conciencien. O problema está aí, e antes ou despois hai que poñerlle solución.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

- DE LUNA. 2010. “El intérprete judicial: ese interlocutor emocional entre el acusado y el juez”. En *Diario La Ley* nº 7368.
- DEL POZO *et alii*. 2010.. “Panorámica da Tradución e a Interpretación nos Servizos Públicos en Galicia: Resposta a unha nova realidade social e lingüística”. En *Viceversa* nº15.
- LARIÑO, A. 2010. *Situación de la traducción e interpretación en los juzgados de Galicia: Estado de la cuestión*. Trabajo de máster inédito da UAH.
- LÁZARO Y MUSTAPHA. 2006. “La Red Comunica. Otros componentes”. En VALERO GARCÉS, C. y RAGA GIMENO, F. *Retos del Siglo XXI en Comunicación Intercultural: Nuevo Mapa Lingüístico y Cultural de España*. RES-LA, Monográfico, pp. 231-238.
- OSO CASAS, L. *et alii*. 2006. *Os colectivos de migrantes ante o proceso de emprendemento en Galicia*. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.
- RED COMUNICA (Blog): <http://red-comunica.blogspot.com/>. [Data da última consulta: 19 de xuño de 2010]
- SALI, M. 2003. “Traducción e interpretación en la administración de justicia”. En Valero, C. (ed.) *Traducción e interpretación en los servicios públicos. Contextualización, actualidad y futuro*. Granada: Comares, pp.147-170.
- VALERO GARCÉS, C. e RAGA GIMENO, F. 2006. *Retos del Siglo XXI en Comunicación Intercultural: Nuevo Mapa Lingüístico y Cultural de España*. RES-LA, Monográfico.

